

УДК 787.61:78.078

ББК 85.313 (2 Укр) 7-4

Вікторія Сидоренко

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ БАЗИ ГІТАРНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Стаття присвячена огляду методико-дидактичних напрацювань українських гітарних педагогів останніх десятиліть, їх здобуткам та потенціалу обміну досвідом, оптимізації й популяризації за допомогою новітніх інформаційних технологій.

Ключові слова: професіоналізація музичної освіти, дидактичні та репертуарні збірки, педагогічні концепції, гітарне виконавство, наукове осмислення.

Методична база сучасної гітарної педагогіки нині знаходиться в стадії активного формування, оскільки є відносно молодшою порівняно з суміжними методиками інших народних інструментів у мережі академічної музичної освіти. Досі дається взнаки тривала відсутність професійної підготовки спеціалістів цієї галузі, що зумовила брак викладачів із власне гітарною освітою в навчальних закладах різних рівнів. “Якщо у 70-ті роки в Україні класи гітари функціонували лише в 3–4-х училищах і двох вузах, то в наш час, коли вони є майже в усіх училищах, це майже не відбилося позитивно на якості підготовки, а швидше навпаки”, – констатує професор Національної музичної академії ім. П.І.Чайковського М.Михайленко [2, с.24]. Це загострює потребу забезпечення потенціалу самоосвіти, поглиблення й розвитку педагогіко-методичних установок, а отже, високий запит на фахові методичні праці та посібники з гітарного виконавства. **Мета** цієї праці – розглянути основні тенденції в розвитку української гітарної методології, її провідну проблематику та потенціал актуалізації найвагоміших напрацювань провідних фахівців названої галузі.

Однією з головних установок базової музичної освіти є робота над постановкою ігрового апарату та характеру звукотворення, що вимагає глибоких знань психо-фізіологічних особливостей з урахуванням їх вікових відмінностей. Відповідні розділи, адресовані як викладачам, так і учням, наявні в складі шкіл і методичних посібників, є обов'язковою складовою фахової підготовки педагога в класичних підручниках і працях зі скрипкової, віолончельної, фортепіанної методик¹ та вихідним компонентом професійних навичок молодого виконавця.

Вітчизняні праці з викладання гітари потребують активного доопрацювання цієї проблематики на методологічному та дидактичному рівнях. Її актуальність засвідчує звертання власне до кола методичних проблем у перших дисертаційних дослідженнях із гітарного мистецтва: “Теоретичні основи структурно-функціональної організації опорно-рухового апарату гітариста” В.Козліна (Київ, 1996) і “Методика організації та роботи підліткового класичного ансамблю гітаристів” В.Грищенко (Київ, 2003).

До порівняльного аналізу відповідних розділів у працях провідних світових спеціалістів із гітарної педагогіки вдаються М.Михайленко в підручнику “Методологія виконавської майстерності (Київ, 2009) та викладач Одеської консерваторії ім. А.Нежданової, арт-директор міжнародного молодіжного фестивалю класичної гітари “Гітарспрінгфест” О.Хорошавіна, яка у своїй проблемній розвідці зазначає: “Професійне гітарне мистецтво має великий оригінальний репертуар, що включає твори різних епох і стилів, але нещодавнє визнання гітари як професійного інструмента і її включення як спеціальної дисципліни у програми музичних навчальних закладів призвело до того, що сьогодні відчувається недолік історичної та методичної літератури, в якій висвітлюються різні питання художнього й технічного розвитку гітаристів” [4].

Великі за обсягом розділи, присвячені еволюції постановки та звукотворення (с.33–51), а також власним педагогічним напрацюванням у світлі передових досягнень гітарної методології (глави V, VI, VII, XII) відводить М.Михайленко в навчальному посібнику “Методика викладання гри на шестиструнній гітарі” – масштабній та ґрунтовній праці, яку слід віднести до найбільш вагомих явищ гітарної педагогіки України.

Проблеми базової підготовки залишаються на маргінесі державних навчальних програм із викладання гітари. Так, у “Програмі педагогічних університетів (основний інструмент –

¹ Стеценко В. Методика навчання на скрипці / В. Стеценко. – К. : Музична Україна, 1982. – Ч. 2. – 120 с.; Воробкевич Т. Методика викладання гри на фортепіано : підручник / Т. П. Воробкевич. – Л. : ЛДМА, ЛОГОС, 2001. – 244 с. та ін.

гітара)” (Київ, 2000) постановочні проблеми констатуються як обов’язкова вимога підготовки студента без обумовлення обсягу, етапності засвоєння та практичної конкретики.

Натомість авторські програми та методичні розробки педагогів-практиків нерідко містять огляд й аналіз проблем постановки, звуковидобування й технічного розвитку учня, як ключові та базові в системі музичної освіти, що свідчить про їх актуальність і значимість. Такими, зокрема, є праці харківського педагога А.Лазаревої “Особливості формування виконавської техніки та якості ігрових навичок в класі гітари” (Харків, 2007), авторська програма керівника гуртка Центру дитячої та юнацької творчості № 5 Харківської міської ради Харківської області Л.Дем’яненко (Харків, 2008), викладача Львівської ДМШ № 3 Л.Лігашевської “Мета і завдання спеціального класу (гітари)” (Львів, 2008). Методична робота з такою ж назвою педагога Бібрської музичної школи О.Яреми (Бібрка, 2010) доповнена навчально-методичним посібником “Хрестоматія юного гітариста для учнів молодших класів”, що містить технічні вправи та п’єси, згруповані за основними позиціями. Ще більш цілеспрямовано викладеною є методично-постановочна частина в посібнику з музичними додатками-хрестоматіями В.Вовк та А.Гаманіна “Ланцюжки пізнання гітари” (Київ, 1997).

В аспекті методичного забезпечення технічної підготовки українськими фахівцями здійснено видання ряду дидактичних праць. Серед них варто виділити посібник А.Бойко “Гами, акорди і арпеджіо”¹ з аплікатурами А.Сегові та самої авторки-упорядниці, а також таблицями акордів і розділом, присвяченим буквеним позначенням нот. Технічні питання прагнуть вирішити й інші автори комплексів технічних вправ, як, наприклад, “Акордова аплікатура на шестиструнній гітарі: гітарні акорди та методи їх виконання; схеми виконання, послідовності, ритмічні структури; способи розташування і чергування пальців при грі на гітарі” Т.Іванникова, – посібник, що витримав три перевидання (2004, 2006, 2008 рр.).

Іншою проблемою виняткової ваги є актуалізація величезного й різнопланового пласта доробку українських спеціалістів у галузі гітарного дидактичного репертуару. Так, випускник ЛНМА ім. М.В.Лисенка по класу гітари (2004 р.), викладач Рівненського інституту культури, а нині студент композиторського факультету в класі М.Скорика Юрій Стасюк є автором розробки “Методика роботи над педагогічним репертуаром” (Рівне, 2006), в якій він здійснив історіографію гітарних шкіл та хрестоматій, а також послідовний аналіз концертно-педагогічного репертуару для студентів музичних вишів за жанровим принципом, супроводжуючи його методичними рекомендаціями.

Іншу версію дидактичного видання, в якому поєднано функції хрестоматії й методичного посібника, здійснено авторкою цієї розвідки. “Посібник з творів М.Вербицького для гітари. Guitarre № 16”² (Львів, 2008) скомпоновано як власну редакцію рукописної збірки основоположника перемиської композиторської школи М.Вербицького, автора найдавнішої з версій гітарних виконавських шкіл України, зі вступною історичною розвідкою та музикознавчими й виконавськими аналізами наведених у ній композицій. Той самий принцип дотримано й у навчальному посібнику “Твори для гітари” для вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації (Львів, 2008 р.), де, окрім виконавських коментарів, подаються також біографічні відомості про композиторів та характеристика історичних стилів гітарного виконавства.

Провідний фахівець гітарного мистецтва Житомирщини, педагог і виконавець, музичний керівник проектів “Виднокола” О.Ходаковський також розробляє й впроваджує мистецькі й просвітницькі програми стосовно дослідження історії розвитку гітари на Житомирщині, працює над створенням концепції “Міжнародна Мандрівна Академія Гітари” (ММАГ). У його доробку – науково-методичні розробки, “Майстер-клас гітари”, “Натуральні лади в практиці гітариста”, “Інформатика для музикантів”, “М.Соколовський (1818–1883) – видатний гітарист Волині” та інші, опубліковані в наукових виданнях (Харків, 2008), часописі “ГІТАРА в Україні”.

Різноманітні аспекти теорії, історії, педагогіки регіонального, всеукраїнського, міжнародного гітарного виконавства висвітлюють спеціалізовані періодичні видання, зокрема, “Гітара. Уа” – перший український журнал-місячник, присвячений гітарі, заснований Всеукраїнським бла-

¹ Бойко А. Гаммы, аккорды, арпеджио / Бойко Алина Леонидовна. – К., 2007. – 16 с.

² Посібник з творів М.Вербицького для гітари. Guitarre № 16 / [упоряд. В.Л.Сидоренко]. – Л.: СПОЛЮМ, 2008. – 119 с.

годійним фондом “Дніпровські сузір’я” (головний редактор Ю.Ніколаєвська), під егідою якого проводиться Міжнародний конкурс і фестиваль гітарного мистецтва (м. Харків), та “Гітара в Україні – орган Асоціації гітаристів Національної всеукраїнської музичної спілки” (м. Київ).

Іншим вагомим аспектом є доступ до новітньої методичної літератури. Якщо в попередні десятиліття цю проблему частково можна було вирішити в перебігу виконавських конкурсів, у ході майстеркласів та приватних контактів спеціалістів, у межах науково-практичних конференцій з питань народно-інструментальної та суто гітарної педагогіки (як, наприклад, “Гітара як звуковий образ світу: виконавське мистецтво й наука”, що проводилася на базі Харківського державного університету мистецтв ім. І.П.Котляревського), то тепер можливим є не лише вивчення передового педагогічного досвіду в інтернет-публікаціях, але й дискусії з актуальних питань у форумах, що значно оптимізує процес. Однак це, у свою чергу, ставить потребу відповідної організації сайтів, їх підтримки, реклами, якісного комплектування, інформаційного оновлення, комп’ютеризації навчальних закладів та ведення курсів підготовки користувачів.

Ознайомлення з напрацюваннями педагогів різних регіонів України, доступ зацікавлених до названих й інших численних існуючих дидактичних матеріалів у наш час став порівняно доступним завдяки Інтернету, де можна здійснити огляд новинок видавництва, каталогів деяких бібліотек, замовити літературу з інтернет-магазинів. Однак нерідко характеристики нотних і методичних видань неповні, нечіткі чи комерційно зумовлені. Так, наприклад, “Гітара фламенко” А.Шевченка в анотаціях до видання описується в різний спосіб та ідентифікується при цьому як школа, методичний посібник і самовчитель, що зумовлює те чи інше коло зацікавлених. Сьогодні у період активного розвитку інформаційних технологій, фахові коментарі та анотації до актуальних новітніх і класичних видань стали необхідністю й насущною вимогою педагогічних потреб.

Цей напрям дедалі більше знаходить підтримку на державному освітньому рівні, особливо в контексті входження до болонського процесу: “Сучасний навчальний процес модернізується також технічними, зокрема комп’ютерними й програмними інноваціями... Концепція методу реалізується у формі аудіовізуальних курсів, електронних підручників, комп’ютерних тестових завдань, тренінгів та практичних посібників для індивідуального та дистанційного навчання, інших формах освіти. Широке впровадження технічних засобів навчання у професійну підготовку фахівців, використання можливостей Інтернет, робота з електронними базами даних, застосування теле-, відео-, аудіо-, фото- та інших матеріалів у навчальному процесі дозволяє досягти максимальної економії часу для засвоєння навчального матеріалу у значних обсягах, стимуляції творчості, уяви, навичок узагальнення та конкретизації наукових фактів” [1, с.20].

Ще однією перспективною формою освітньої роботи є створення електронних версій навчальних і практичних посібників, аудіовізуальних курсів занять, тренінгів для індивідуального та дистанційного навчання, які включали б текстово-нотні, аудіо-, відеоматеріали, були б наділені системою гіперпосилань, навігатором, передбачали б можливість ознайомлюватися з допоміжними матеріалами (нотами та аудіозаписами музичних творів), які знаходяться на компакт-дисках чи інтернет-сайтах) [1].

Вартим уваги є досвід російських колег: так, наприклад, “Інтерактивний курс гри на гітарі” Сергія Притворова – удосконалена версія програми, створеної 1997 року, навчальний курс якої складається з більш ніж 40 уроків, у кожному з яких представлено близько 10 завдань, у супроводі фотографій, відеофільмів і детальних пояснень. Програма передбачає 13 варіантів відображення кожної таблиці й схеми на екрані монітора (разом 900 варіантів). Необхідні схеми й табулатури демонструються прямо на гітарному грифі. Зручне розташування елементів інтерфейсу обирається користувачем, усі навчальні матеріали (табулатури, нотні аркуші, гармонічні послідовності) можуть бути роздруковані на принтері. Інтегрований у посібник цифровий тюнер дозволяє в міру необхідності ретельно набудувати вашу віртуальну гітару.

Аналізуючи відповідний досвід музичної освіти в практиці західної української діаспори, Л.Обух розглядає потенційні можливості інтернет-занять під проводом провідних спеціалістів, зазначаючи: “Такий спосіб навчання не поступається ефективністю будь-яким стаціонарним урокам в освітніх центрах, а в дечому навіть має свої переваги, оскільки забезпечує адаптивність процесу навчання... Такі відеоуроки розраховані на різний рівень підготовки учнів (початковий, середній, вищий). Перевагою для учнів є вільний вибір учителя, або й декількох

одразу з обраного музичного предмету ” [3]. Подаючи варіанти можливостей брати інтернет-уроки у фахівців, вона, зокрема, наводить сайт фахівця-гітариста – <http://uroki-music.com> Андрія Сплера (Нью-Йорк, США).

Вихід фахової гітарної освіти на новий рівень, збагачений можливостями інформаційних технологій, може значною мірою охопити багатий і різноманітний пласт методичних, педагогічних і дидактичних напрацювань фахівців-практиків навчальних закладів різних рівнів та регіональних гітарних шкіл, компенсувати ізольованість і розрізненість методичних пошуків та дидактичних напрацювань спеціалістів у галузі гітарної педагогіки України, уможливити більш швидкий та оптимальний доступ до нотних і текстових матеріалів, оптимізувати навчальний процес і підготовку до нього педагога, збагатити форми й засоби дидактичної роботи, відшукати найвідповідніші шляхи вирішення виховних, виконавських і технічних труднощів під час підготовки юних музикантів.

1. Артикуца Н. В. Освітні інновації у контексті євроінтеграційних процесів / Н. В. Артикуца // Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі: проблеми й перспективи. – К. : УКМА, 2010. – С. 15–23. – Режим доступу : http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/320/1/Artykutsa_Osvitni_innov.pdf.
2. Михайленко М. Від народного до академічного (клас гітари в Київській консерваторії) / М. Михайленко // Гітара в Україні. – 2008. – № 1. – С. 22–24.
3. Обух Л. Музична освіта засобами інтернету (на прикладі діяльності окремих виконавців західної діаспори) [Електронний ресурс] / Людмила Обух. – Режим доступу : <http://inf.uosa.uar.net/dopovid/obuh.pdf>.
4. Хорошавіна О. Актуальні питання сучасного академічного гітарного виконавства [Електронний ресурс] / О. Хорошавіна. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnmav/2009_82/007.pdf.

Стаття посвячена обзору методико-дидактических наработок украинских гитарных педагогов последних десятилетий, их достижениям и потенциалу обмена опытом, оптимизации и популяризации с помощью новейших информационных технологий.

Ключевые слова: *професионалізація музикального образования, дидактические и репертуарные сборники, педагогические концепции, гитарное исполнительство, научное осмысление.*

This article provides an overview of methodology and didactic works of Ukrainian guitar teachers last decades, their achievements and potential of sharing experiences, optimize and promote using new information technologies.

Key words: *professionalisation of music education, teaching and Repertory collection, pedagogical concepts, guitar performance, scientific understanding.*

УДК 78.071.2

ББК 85.315.19

Світлана Хащеватська

ПРОФЕСІЙНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ОРКЕСТРУ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ УКРАЇНИ

У статті простежується еволюційний шлях розвитку колективного народно-інструментального виконавства в Україні, аналізується процес формування професійних засад народно-оркестрового мистецтва як важливого чинника створення Національного оркестру народних інструментів України.

Ключові слова: *народно-інструментальне виконавство, українські народні інструменти, народно-оркестрове мистецтво.*

Вивчення цілого комплексу проблем, пов'язаних з історією та напрямками розвитку української оркестрово-ансамблевої культури, є важливим завданням вітчизняного музикознавства. Тому актуальним сьогодні є один з аспектів цього проблемного поля – оркестрове виконавство на народних інструментах, яке своїм корінням сягає ґрунту минулих набутоків з їх історично прогресивними й новаторськими тенденціями, а в наші дні становить якісно новий історичний етап національної музичної культури. У цьому зв'язку становлення професіональ-